

Į Sąjungai susirūpinimą keliančių
invazinių svetimų rūšių sąrašą įrašytų
gyvūnų rūšių patekimo kelių ir plitimo
valdymo veiksmų plano
1 priedas

Į SAJUNGAI SUSIRŪPINIMĄ KELIANČIŲ INVAZINIŲ SVETIMŲ RŪŠIŲ SĄRAŠĄ ĮRAŠYTŲ GYVŪNŲ RŪŠIŲ PATEKIMO KELIŲ IR PLITIMO VALDymo VEIKSMŲ PLANO PRIEMONIŲ BENDRIEJI REIKALAVIMAI

Į Sąjungai susirūpinimą keliančių invazinių svetimų rūšių sąrašą įrašytų gyvūnų rūšių patekimo kelių ir plitimo valdymo veiksmų plano priemonių aprašai:

1. Lietuvoje natūralizavusių į Sąjungos sąrašą įrašytų gyvūnų rūšių prevencinės, kontrolės ir naikinimo priemonės yra šios:

1.1. priemonė Nr. 1. Žinduolių populiacijos gausumo mažinimas medžiokliniais būdais:

1.1.1. gyvūnai medžiojami laikantis Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių reikalavimų. Priemonė taikoma visus metus. Veiksmingiausi invazinių žinduolių naikinimo metodai turi būti parenkami kiekvienai populiacijai ir buveinei individualiai;

1.1.2. spąstai naudojami laikantis Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklių reikalavimų. Priemonė taikoma visus metus. Veiksmingiausi gyvūnų naikinimo metodai turi būti parenkami kiekvienai populiacijai ir buveinei individualiai.

1.2. priemonė Nr. 2. Invazinių gyvūnų plitimo monitoringas. Invazinių rūšių plitimas turi būti nuolat vertinamas ir stebimas specialistų, kad, esant poreikiui, būtų galima koreguoti priemonių taikymo intensyvumą, periodiškumą ar kitus būtinus veiksmus. Monitoringo tikslas – pagal moksliniais metodais pagrįstą metodiką stebėti rūšių plitimą nacionaliniu lygmeniu. Programos vykdymo metu sukaupti duomenys turėtų būti nuolat analizuojami ir vertinami, kad jų pagrindu būtų galima priimti reikalingus sprendimus dėl invazinių rūšių valdymo ir kontrolės;

1.3. priemonė Nr. 3. Informacijos apie invazinių rūšių poveikį aplinkai, ekonomikai ir žmonių sveikatai bei plitimo prevencijos priemonės, naikinimo metodus sklaida naudojant visas informavimo priemones, įskaitant televiziją, radiją, spaudą, socialinius tinklus, turi būti vykdomas nuolat. Svarbiausias priemonės tikslas – formuoti ekologinį ir žiniomis pagrįstą visuomenės požiūrį į invazinius gyvūnus ir jų daromą žalą. Svarbu užtikrinti, kad visuomenei būtų pateikiama visapusiška, bet teisinga, profesionaliai parengta informacija. Būtina parengti ilgalaikę gyventojų švietimo programą ir numatyti jos finansavimo šaltinius. Pateikiama informacija turėtų būti pritaikyta įvairioms gyventojų amžiaus ir interesų grupėms. Specializuota ir išsami informacija apie prevencijos priemones, naikinimo metodus ir kitus su invazinėmis rūšimis bei jų prevencija susijusius aspektus turėtų būti platinama žemių savininkams, nuomotojams ir naudotojams, įvairių su žemės ūkiu, miškininkyste, sodininkyste ir gretimomis sritimis susijusiems specialistams. Be informacijos apie invazinius gyvūnus, nuolat turėtų būti skleidžiamos žinios apie atsakomybę už invazinių rūšių gyvūnų laikymą savo valdose ir ypač už jų sąmoningą ar atsitiktinį perkėlimą į gamtą. Gyventojų švietimui invazinių rūšių klausimais turi būti pasitelkiami įvairių sričių specialistai, įskaitant ir komunikacijos specialistus. Pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas tiesioginiam žinių perdavimui gyventojams, nes lankstinukų ir skrajučių teikiama nauda yra ribota. Spausdintinė medžiaga (lankstinukai ir (ar) skrajutės) turėtų būti derinama prie atskirų tikslinių gyventojų grupių. Turėtų būti sukurta interneto svetainė, kurioje būtų lengvai pasiekiami aiškiai susisteminti ir išsami informacija apie invazinių rūšių plitimo kelius, naikinimo metodus ir kitus su invazinių rūšių naikinimu bei kontrole susijusius veiksmus;

1.4. priemonė Nr. 4. Nuodėgulinio grundalo, rytinio gruzlelio populiacijų naikinimas gausinant plėšriųjų žuvų populiacijas. Didelio plėšriųjų žuvų (lydekų, ešerių) gausumo palaikymas vandens

telkinyje yra veiksminga priemonė šių invazinių rūšių žuvų populiacijoms naikinti. Siekiant greito ir reikšmingo efekto, kasmet į nuodėgulinį grundalų ir rytinių grūžlelių invazijos paveiktus vandens telkinius turi būti suleidžiami vienmečiai lydekų ir įvairaus amžiaus ešerių individai. Tokio amžiaus lydekų ir ešeriai jau gali efektyviai medžioti į nerštavietes besirenkančius nuodėgulinį grundalų ir rytinių grūžlelių reproduktorius ir jų jauniklius. Taip vienu metu būtų pasiekti du tikslai: sumažintas subrendusių invazinių žuvų skaičius ir sutrikdyta jų reprodukcija (sumažintas reprodukcijos efektyvumas). Įžuvinamų plėšriųjų žuvų kiekiai ir periodiškumas turi būti nustatomi kiekvienai nuodėgulinio grundalo ir rytinio grūžlelio populiacijai ir buveinei atskirai. Plėšriosios žuvys (lydekų ir ešeriai) į pasirinktus vandens telkinius turi būti leidžiamos trejus metus iš eilės. Į vandens telkinį turi būti leidžiamos vienerių metų amžiaus lydekų (metinukės) ir įvairaus amžiaus ešeriai. Siekiant, kad plėšrūnų poveikis nuodėgulinio grundalo ir rytinio grūžlelio populiacijai būtų greitas ir stiprus, rekomenduojamas įžuvinamų lydekų gausumas kiekvieno leidimo metu turėtų siekti iki 200 vnt./ha. Vidutiniam vienmečių lydekų individų svoriui esant apie 0,25 kg, į ežero ploto vienetą (hektarą) turi būti suleidžiama 50 kg vienmečių lydekų. Rekomenduojama ešerių suleidimo į vandens telkinius norma – 5 kg/ha. Lydekas ir ešerius reikia suleisti į skirtingas vandens telkinio dalis. Ešeriai gali būti suleisti vienoje vietoje, lydekų turi būti suleidžiamos keliose ežero pakrantės vietose, jas paskleidžiant tolygiais kiekiais. Žuvų suleidimas vykdomas laikantis tvarkos, nustatytos Žuvivaisos valstybiniuose vandens telkiniuose taisyklėse;

1.5. priemonė Nr. 5. Žuvininkystė ūkių kontrolė. Rytinių grūžlelių plitimo Lietuvoje vektorius yra atsitiktinė introdukcija kartu su dirbtinai veisiamų ir tvenkiniuose auginamų amūrų ir plačiakakčių jaunikliais. Būtent tokiu keliu rytinis grūžlelis patenka į Lietuvą ir yra platinamas vidaus vandenyse. Tokiu būdu šalyje veikiantys žuvininkystės ūkiai yra pirminis ir svarbiausias rytinio grūžlelio plitimo veiksnys. Griežtai tikrinant žuvininkystės ūkių auginamas ir veisiamas žuvis būtų užkirstas kelias netyčinei rytinio grūžlelio introdukcijai Lietuvos vidaus vandenyse. Intensyviausiais vandens telkinių įžuvinimo sezonais (pavasario ir rudens) atsitiktine tvarka reikia tikrinti Lietuvoje registruotus žuvininkystės ūkius. Nustačius gyvybingų rytinio grūžlelio (taip pat ir kitų invazinių žuvų) individų buvimą žuvininkystės ūkyje, reikia vadovautis Administracinių nusižengimų kodekso nuostatomis ir skirti sankcijas. Tvenkinių, kuriuose buvo rasta invazinių žuvų, vandenį būtina nedelsiant nuleisti per tokio tankio sietus, pro kuriuos negalėtų praplaukti rytiniai grūžleliai, ir sietus dezinfekuoti;

1.6. priemonė Nr. 6. Invazinių vėžių populiacijų naikinimas juos gaudant vadovaujantis Mėgėjų žvejybos vidaus vandenyse taisyklėmis. Nuolat intensyviai gaudant vėžius sumažinamas jų populiacijos tankumas. Ši priemonė nesunaikintų populiacijos, tačiau sumažėjus populiacijos tankumui turėtų sumažėti ir savaiminis vėžių plitimas. Taip pat sumažėjusioje populiacijoje sumažėtų ir tikimybė kilti ligoms. Ši priemonė leistų dalyje vandens telkinių išlikti vietinėms vėžių rūšims. Žinoma, kad vandens telkinyje, kuriame intensyviai gaudomi vėžiai, plačiažnyplių ir rainuotųjų vėžių populiacijos jau išgyveno kartu daugiau nei dešimtmetį. Vėžiai turėtų būti gaudomi visą laikotarpį, kai vandens temperatūra aukštesnė nei 6–8 °C. Ypač intensyviai reiktų gaudyti pavasarį, prieš išneršiant patelėms. Tikslingiausiai būtų gaudyti bučiukais statant juos kas 10–20 m ir gaudymus kartojant kas 3–4 dienas.

2. Lietuvoje atsitiktinai pasitaikančių rūšių arba laikomų nelaisvėje ir galinčių plisti gamtinėje aplinkoje rūšių prevencinės, kontrolės ir naikinimo priemonės:

2.1. priemonė Nr. 1. Rūšių populiacijų paieška ir ankstyvas jų naikinimas. Priemonė skirta ankstyvam iš nelaisvės pabėgusių gyvūnų aptikimui ir sunaikinimui iki populiacijos įsitvirtinimo gamtoje. Sukuriama ir nuolatos tikrinama invazinių organizmų duomenų bazė, kurioje turi registruoti stebėjimai. Stebėjimai tikrinami ekspertų. Gamtoje pastebėti žinduoliai ir paukščiai likviduojami medžiokliniais būdais. Veiksmingiausi naikinimo metodai turi būti parenkami kiekvienai gyvūno populiacijai ir buveinei atskirai;

2.2. priemonė Nr. 2. Rūšių naudojimo (prekybos, veisimo ir pan.) kontrolė. Nuolat vykdyti invazinių gyvūnų rūšių naudojimo (prekybos, veisimo, laikymo nelaisvėje ir pan.) kontrolę, kad būtų iš anksto užkirstas kelias jiems patekti į gamtą ir galima natūralizacija. Didžiausią dėmesį reikia skirti zoologijos sodams ir gyvūnų kolekcininkams. Kontrolė turi būti vykdoma paukščių laikymo vietose ir vykdant stebėseną socialiniuose tinkluose, prekybos vietose, pardavimo skelbimuose;

2.3. priemonė Nr. 3. Informacijos apie rūšių poveikį aplinkai, plitimo prevencijos priemonės ir naikinimo metodus sklaida. Būtinai gyventojų informavimas apie gamtoje neaptiktą, bet galinčių joje išgyventi rūšių daromą žalą, ypač apie pavojus paleidžiant akvariuminius ir pan. gyvūnus į gamtą.

3. Lietuvoje neaptiktą ir mažą plitimo šalyje tikimybę turinčių rūšių prevencinės, kontrolės ir naikinimo priemonės:

3.1. priemonė Nr. 1. Rinkti informaciją apie kaimyninėse Sąjungos šalyse, trečiosiose šalyse galimą rūšių plitimą ir naudojimą (mokslo leidiniai, duomenų bazės ir kt.). Siekiant įvertinti savaiminio rūšių patekimo tikimybę ir nustatyti labiausiai tikėtinas plitimo kryptis, būtina nuolat rinkti informaciją apie paukščių rūšių naudojimą, registraciją gamtoje ir jų populiacijų būklę kaimyninėse Sąjungos šalyse ir trečiosiose šalyse. Remiantis surinkta informacija, būtina nustatyti didžiausią paplitimo riziką turinčias šalies dalis ir jose vykdyti sustiprintą stebėseną, siekiant kuo anksčiau nustatyti pavienius individus ir juos sunaikinti, kol nesusidarė nuolatinės populiacijos;

3.2. priemonė Nr. 2. Rūšių naudojimo (prekybos, veisimo, laikymo ir pan.) kontrolė. Nuolat vykdyti invazinių gyvūnų rūšių naudojimo (prekybos, veisimo, laikymo nelaisvėje ir pan.) kontrolę, kad būtų iš anksto užkirstas kelias jiems patekti į gamtą ir galima natūralizacija. Didžiausią dėmesį skirti zoologijos sodams ir gyvūnų kolekcininkams. Kontrolė turi būti vykdoma paukščių laikymo vietose ir vykdant stebėseną socialiniuose tinkluose, prekybos vietose, pardavimo skelbimuose;

3.3. priemonė Nr. 3. Rūšių individų paieška ir ankstyvas jų naikinimas. Priemonė skirta ankstyvam iš nelaisvės pabėgusių gyvūnų aptikimui ir sunaikinimui iki populiacijos įsitvirtinimo gamtoje. Sukuriama ir nuolatos tikrinama invazinių organizmų duomenų bazė, kurioje turi registruoti stebėjimai. Stebėjimai tikrinami ekspertų. Gamtoje pastebėti žinduoliai ir paukščiai likviduojami medžiokliniais būdais. Veiksmingiausi naikinimo metodai turi būti parenkami kiekvienai gyvūno populiacijai ir buveinei atskirai;

3.4. priemonė Nr. 4. Informacijos apie invazinių rūšių poveikį aplinkai, ekonomikai ir žmonių sveikatai klausimais bei plitimo prevencijos priemonės, naikinimo metodus sklaida naudojant visas informavimo priemones, įskaitant televiziją, radiją, spaudą, socialinius tinklus, turi būti vykdoma nuolat. Svarbiausias priemonės tikslas – formuoti ekologinį ir žiniomis pagrįstą visuomenės požiūrį į invazinius gyvūnus ir jų daromą žalą. Svarbu užtikrinti, kad visuomenei būtų pateikiama visapusiška, bet teisinga, profesionaliai parengta informacija. Būtina parengti ilgalaikę gyventojų švietimo programą ir jos finansavimo šaltinius. Pateikiama informacija turėtų būti pritaikyta įvairioms gyventojų amžiaus ir interesų grupėms. Specializuota ir išsami informacija apie prevencijos priemones, naikinimo metodus ir kitus su invazinėmis rūšimis bei jų prevencija susijusius aspektus turėtų būti platinama žemių savininkams, nuomotojams ir naudotojams, įvairių su žemės ūkiu, miškininkyste, sodininkyste ir gretimomis sritimis susijusiems specialistams. Be informacijos apie invazinius gyvūnus, nuolat turėtų būti skleidžiamos žinios apie atsakomybę už invazinių rūšių gyvūnų laikymą savo valdose ir ypač už jų sąmoningą ar atsitiktinį perkėlimą į gamtą. Gyventojų švietimui invazinių rūšių klausimais turi būti pasitelkiami įvairių sričių specialistai, įskaitant ir komunikacijos specialistus. Pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas tiesioginiam žinių perdavimui gyventojams, nes lankstinukų ir skrajučių teikiama nauda yra ribota. Spausdintinė medžiaga (lankstinukai ir (ar) skrajutės) turėtų būti derinama prie atskirų tikslinių gyventojų grupių. Turėtų būti sukurta interneto svetainė, kurioje būtų lengvai pasiekiami aiškiai susisteminti ir išsami informacija apie invazinių rūšių plitimo kelius, naikinimo metodus ir kitus su invazinių rūšių naikinimu bei kontrole susijusius veiksmus;

3.5. priemonė Nr. 5. Rūšies įtraukimas į medžiojamų gyvūnų sąrašą). Inicijuoti invazinių gyvūnų, galinčių plisti šalyje, įtraukimą į medžiojamųjų gyvūnų sąrašą;

3.6. priemonė Nr. 6. Auginti skirtų importuojamų augalų iš Azijos šalių ir valstybių, kuriose rūšis gali būti aptinkama, kontrolė. Azijinių juodnugarių širšulų patelės dažnai žiemoja auginti skirtų augalų vazonuose esančiame substrate, su kuriuo jos gali patekti į šalį. Dėl to būtina nuolat vykdyti importuojamus auginti skirtus augalus, ypač bonsus, iš Azijos šalių ir kitų valstybių, kuriose ši rūšis aptikta. Importuojant auginti skirtus augalus iš šalių, kuriose rūšis paplitusi savaime arba aptinkama kaip invazinė rūšis, substratą reikia nukenksminti pagal iš anksto parengtą protokolą;

3.7. priemonė Nr. 7. Importuojamos produkcijos iš Azijos šalių ir valstybių, kuriose rūšis gali būti aptinkama, su augalinės kilmės pakavimo medžiagomis ir mediniais padėklais kontrolė. Azijinių juodnugarių širšuolų patelės dažnai žiemoja pasislėpusios tarp augalinės kilmės pakavimo medžiagų ir medinių prekių padėklų plyšiuose, su kuriais jos gali patekti į šalį. Dėl to būtina nuolat vykdyti importuojamos produkcijos, kuri pakuojama naudojant augalinės kilmės medžiagas arba kraunama ant medinių padėklų, iš Azijos šalių ir kitų valstybių, kuriose rūšis aptikta, kontrolę. Importuojant tokią produkciją iš šalių, kuriose rūšis paplitusi savaime arba aptinkama kaip invazinė rūšis, pakavimo medžiagas ir padėklus reikia nukenksminti pagal iš anksto parengtą protokolą.
